

E.J.M. (Eline) Maussen (links)

Junior onderzoeker, lectoraat Schulden en Incasso, Hogeschool Utrecht

B.N. (Barbera) van der Meulen (midden)

Junior onderzoeker, lectoraat Schulden en Incasso, Hogeschool Utrecht

Dr. T.E. (Tamara) Madern (rechts)

Lector Schuldpreventie en vroegsignalering, Hogeschool Utrecht.

DE GELDZORGEN VAN HBO-STUDENTEN

De noodzaak van meer begeleiding voor studenten

Van de hbo-studenten die een lening en/of collegegeldkrediet bij DUO hebben, maakt ruim driekwart (77%) zich zorgen over deze lening. 28% ervaart vaak zorgen en 49% maakt zich soms zorgen. Ook komt 21% van de hbo-studenten maandelijks (heel) moeilijk rond. Dat blijkt uit een verkenning naar de financiële situatie van hbo-studenten. Studenten vinden dat hogescholen een taak hebben in het ondersteunen bij geldzorgen. Er is nu vaak te weinig aandacht voor deze geldzorgen en de invloed die dit heeft op de studieprestaties. Bovendien zijn hbo-medewerkers vaak onbekend met doorverwijzingsmogelijkheden. Het gevaar bestaat dat studenten die wel hulp vragen niet adequaat geholpen worden. Voorlichting aan hbo-medewerkers is noodzaak.

Binnen de schuldhulpverlening is de afgelopen jaren steeds meer aandacht gekomen voor de impact van financiële problematiek op het dagelijks leven. Als er door financiële problemen steeds minder geld beschikbaar is, ervaren mensen schaarste¹. En door deze schaarste gaan ze irrationeler handelen. Door de schaarste komen mensen in een proces terecht waar zij geestelijk en vaak ook emotioneel in beslag worden genomen door hun schulden. Hun denken wordt als het ware gegijzeld door de directe nood – schaarste – van gebrek aan geld. Zij focussen zich op direct gebrek en verliezen de langere termijn en andere zaken die aandacht vergen uit het oog. Van een afstand bezien maken zij minder doordachte keuzes. Keuzes die hen voor de wat langere termijn niet verder helpen. Een voorbeeld hiervan is het opzeggen van de aanvullende zorgverzekering, terwijl een persoon wel redelijk wat medische kosten heeft. Op de korte termijn levert het geld op, maar op de lange termijn kost het alleen maar geld. Het is een vorm van crisismanagement zonder echte oplossing. Vaak verergert het de problematiek en loopt de stress daardoor alleen maar verder op.

We leren steeds meer over schuldenstress en de impact op het dagelijks leven, echter van de meeste doelgroepen weten we nog heel weinig. Een van die doelgroepen zijn studenten. Van docenten ontvingen wij signalen dat een grote groep studenten zou kampen met financiële problematiek. Dit was de aanleiding voor het lectoraat Schulden en Incasso van de Hogeschool Utrecht om onderzoek te doen naar de impact van geldzorgen bij hbo-studenten én naar de inrichting van de zorgstructuur op het hbo.

Het onderzoek

Het onderzoek onder hbo-studenten is onderdeel van het project 'Studeren zonder financiële zorgen'² dat mogelijk is gemaakt voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In maart en april 2018 is er een online vragenlijst uitgezet bij vijf verschillende hogescholen: Hogeschool Saxion, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Rotterdam, Haagse Hogeschool en Hogeschool Utrecht. In totaal hebben 4.901 studenten meegedaan. Daarnaast zijn er verdiepende interviews gehouden met studenten en hbo-medewerkers. Ook is onderzocht welke zorgstructuren er zijn. In het onderzoek hebben we ons gericht op de financiële zorgen die studenten nu hebben. De laatste tijd zijn studenten en de studielening veel in het nieuws. In dit onderzoek hebben we breed gekeken naar geldzorgen en hebben we alleen gevraagd naar zorgen die studenten nu hebben. Toekomstige problemen door een (te) hoge studieschuld zijn buiten beschouwing gelaten. In het onderzoek zijn zowel vol- als deeltijd studenten betrokken.

De eindjes aan elkaar knopen

Een op de vijf studenten (21%) geeft aan (heel) moeilijk rond te komen. Nog eens 39% geeft aan dat ze niet moeilijk, maar ook niet makkelijk rondkomen. Moeilijk rondkomen heeft vooral te maken met de hoge studiekosten, hoge vaste lasten en de beperkte inkomsten. Niet alle studenten die moeilijk rondkomen vinden dat een probleem. Van de studenten die maandelijks niet makkelijk rondkomen, heeft twee op de vijf studenten naar eigen zeggen een beetje tot een groot financieel probleem. Studenten zien hun situatie als een financieel

probleem als ze niet aan alles mee kunnen doen, stress ervaren of als ze soms niet de noodzakelijke kosten kunnen betalen.

Bij 43% van de studenten was er in meer of mindere mate sprake van financiële problemen. Deze groep heeft ten minste één van de volgende gebeurtenissen meegemaakt: een brief ontvangen van een incassobureau of deurwaarder, een betalingsregeling getroffen voor een openstaande rekening, geen geld meer kunnen opnemen in de afgelopen drie maanden en/of ooit een betalingsregeling getroffen met de hogeschool. Zo gaf 21% van de studenten aan dat zij in de afgelopen drie maanden ten minste één keer niet konden pinnen.

“De impact van de geldzorgen op het leven van de student is behoorlijk.”

Impact van geldzaken

De impact van de geldzorgen op het leven van de student is behoorlijk. Een groot deel van de studenten die maandelijks lastig rondkomt ervaart financiële schaarste. Deze studenten piekeren vaker of ervaren een geldtekort. Studenten geven aan dat zij stress ervaren van de geldzorgen en ervaren ook lichamelijke klachten. Zo geeft 18% van de studenten die (heel) moeilijk rondkomen aan dat ze vaak of altijd hoofdpijn hebben door de financiële zorgen. En 23% geeft aan dat ze vaak of altijd moeilijk kunnen slapen door de zorgen. De studie lijdt ook onder de geldzorgen. Van de studenten die heel moeilijk rondkomen geeft de helft aan wel eens te denken aan stoppen met de opleiding vanwege de geldzorgen. Bij de groep die moeilijk rondkomt is dat ruim een kwart (27%). Ook zegt 38% van de groep studenten die heel moeilijk rondkomt dat ze vaker colleges missen en 63% dat ze zich minder goed kunnen concentreren door de geldzorgen. Bij de groep die moeilijk rondkomt is dit respectievelijk 19 en 32%.

Niet alleen moeilijk rondkomen leidt tot geldzorgen, ook het aangaan van een lening of collegegeldkrediet brengt zorgen met zich mee. 28% van de studenten ervaart vaak zorgen en 49% ervaart soms zorgen door de studieschuld.

“64% van de studenten vindt dat hun hogeschool moet helpen bij financiële problemen en vragen.”

Begeleiden van studenten met financiële problemen

64% van de studenten vindt dat hun hogeschool moet helpen bij financiële problemen en vragen. Toch geven de meeste studenten aan dat zij niet in eerste instantie iemand binnen de hogeschool benaderen als ze een vraag hebben over hun financiën of een financieel probleem dreigen te ontwikkelen. Daarvoor wenden ze zich eerder tot websites van DUO, het Nibud of andere informatie- en adviesverstrekkende organisaties, of hun ouders. Enkele studenten gaan zoeken op de website van de hogeschool. De ervaringen zijn niet heel positief. 35% van de studenten die ooit informatie op de website van hun hogeschool hebben gezocht is er niet in geslaagd de gewenste informatie te vinden.

Voor de meeste studenten geldt dat zij helemaal géén extra informatie of ondersteuning – boven wat ze wel eens lezen of bespreken met de ouders of met vrienden of medestudenten – nodig hebben. De meeste studenten hebben niet met financiële problemen te maken. Toch geeft ook die groep aan dat, mochten ze in zo'n situatie terecht komen, ze het fijn te vinden om te weten dat er iemand binnen de hogeschool is die ze kunnen benaderen. De hogeschool zou volgens de studenten vooral moeten zorgen voor een ondersteuningsaanbod op afroep, dus wanneer de student zelf daaraan behoefte heeft, in combinatie met het verstrekken van informatie over financiële zaken en problematiek.

Hbo-studenten zien drie verschillende vormen van ondersteuning:

1. Direct kunnen benaderen van een docent of decaan.
2. Informatie kunnen vragen bij een financieel loket binnen de hogeschool.
3. Algemene informatie, dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een keuzevak of les.

Opvallend is dat studenten die zelf financiële problemen hebben ervaren, juist aangeven dat het hulpaanbod ook meer proactief zou moeten zijn. Zij zouden graag meer een uitgestoken hand hebben, zodat de drempel om het te bespreken kleiner wordt. De hogescholen in dit onderzoek hebben aandacht voor financiële problematiek, maar dit is vaak erg reactief. Studenten met financiële problemen geven aan juist een proactieve houding te wensen. De formele begeleidingsstructuur van hogescho-

len lijkt sterk op elkaar. Op elke hogeschool is er sprake van een eerste lijn van medewerkers die studenten dagelijks zien en spreken, en een tweede lijn. De eerste lijn zou financiële zorgen in een vroegtijdig stadium kunnen oppikken, echter financiële problemen worden slechts sporadisch gesignaleerd door medewerkers in de eerste lijn (de studieloopbaanbegeleiders en docenten). Studenten ervaren vaak een belemmering om met docenten of hun studieloopbaanbegeleider in gesprek te gaan. Hbo-medewerkers constateren zelf ook een aantal belemmeringen waardoor zij nu niet voldoende in staat zijn financiële problemen te signaleren en aan te pakken. Een van deze belemmeringen is tijdgebrek, de tijd die studieloopbaanbegeleiders hebben is vaak beperkt tot enkele uren per jaar per student. Andere belemmeringen zijn onder andere vraagverlegenheid rond en onvoldoende kennis over financiële problematiek en onbekendheid met doorverwijzingsmogelijkheden. Ook speelt dat niet iedere hbo-medewerker vindt dat het bij hun taak behoort om financiële problemen te signaleren en bespreekbaar te maken.

“Zowel de studenten als de hbo-medewerkers delen de behoefte om het thema financiën meer bespreekbaar te maken.”

Ondersteun de hbo-medewerkers

Zowel de studenten als de hbo-medewerkers delen de behoefte om het thema financiën meer bespreekbaar te maken. Hbo-medewerkers willen scholing om financiële problemen bij studenten te herkennen en boven tafel te krijgen. Deze wens van hbo-medewerkers bestaat voornamelijk omdat zij erkennen dat financiële problemen mogelijk invloed hebben op studieprestaties van studenten.

Het lectoraat verzorgt vanaf maart workshops omtrent het signaleren en bespreekbaar maken van financiële problematiek voor hbo-medewerkers. Ook verschijnt er een magazine met handvatten. Dit is echter niet genoeg. Ook de (gemeentelijke) schuldhulpverlening zou een proactieve houding moeten hebben. Voorlichting over doorverwijzingsmogelijkheden is essentieel om hbo-medewerkers te ondersteunen. Zij hebben slechts beperkt de tijd, en hoe eenvoudiger het voor hen is om de wegen te kennen en door te verwijzen, des te meer studenten geholpen kunnen worden. Wij willen dan ook bij deze gemeenten waar een Hbo-instelling gevestigd is oproepen om contact te zoeken met de decanen en samen te kijken hoe de studenten ondersteund kunnen worden.

Signalen

Gezien de grote impact die geldzorgen hebben op de studenten, is het belangrijk dat geldzorgen en financiële problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en aangepakt. De volgende signalen zijn benoemd door hbo-medewerkers:

- Veel werken naast de studie
- Het missen van lessen
- Niet alle studieboeken hebben
- Dalende cijfers
- Zorgen en stress
- Niet meedoen aan sociale activiteiten
- Storno's van lesgeld met onvoldoende saldo als reden
- Niet deelnemen aan studiereizen
- Weinig studiepunten hebben behaald, en toch ingeschreven blijven staan (studiefinanciering nodig als inkomstenbron)
- Nadenken over stoppen met de studie

1 Mullainathan, S. & E. Shafir (2013). Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Amsterdam: Maven Publishing.

2 www.schuldenenincasso.nl/studeren